

II RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 230 (13).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 15. mail 1925. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 75 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: põllutöominister **A. Kerem**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Wirma**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**.

P ä e w a k o r d:

1. Kütide määruse § 6. muutmise seadus — III lugemisel.

2. Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus — III lugemisel.

3. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — III lugemisel.

4. Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamisseadus — üldkommissjoni ettepanek.

5. Weeühisuste seadus — maakomisjoni ettepanek.

6. Petseri maakonna lisa-maamaksu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Matmispaikade seadus — üldkommissjoni ettepanek.

8. Usutunnistusliikude ühingute ja nende liitude seadus — üldkommissjoni ettepanek.

9. Perekonnaseisu seadus — üldkommissjoni ettepanek.

10. Perekonnaseisu seaduse maksmapanemise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

11. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.25 min.

1. Päewakorra muutmise. Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte jagatud.

A. Anderkopp (töer.): Mina teen ettepaneku ära wahetada päewakorra

2. ja 3. punkt. Nimelt wõtta maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus teiseks päewakorra-punktiks ja Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus kolmandaks päewakorra-punktiks. Põhjendan seda sellega, et ülikooli seadus on kolmandal lugemisel ja ta arutamine wõtaks kaua aega, mille tagajärjel meie, wõib olla ei jõuaks maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse arutamisele. Kuna wiimane seadus niisugune on, mis waewalt wiivitamist lubaks, ja kuna ta arutamise korra kohta juba wanematekogus eile kokku lepiti, siis oleks kõige loomulikum, et meie teda kõige ennem arutamisele wõtaksime, enne kui teised seaduseelnõud.

J. Mürk (mo.): Ma panen ette, wõtta tänasesse päewakorda teiseks punktiks üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus, kolmandaks päewakorra-punktiks üüriseaduse muutmise seaduseelnõu ja neljandaks päewakorra-punktiks Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu, kõik üüriseaduse komisjoni ettepanekud. Ma põhjendan seda ettepanekut järgmiselt: Kui meie vaatame seda seletuskirja, mis sellele seadusele juurde lisatud, siis öeldakse siin, et käesolewal üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadusel on pikem elulugu. Kui meie aga vaatame seda käiku, kuidas see seadus Riigikogus käis, siis peame ütleva, et sel seadusel on oma ajalugu. Kui nüüd seda ajalugu tahetakse edasi wiia sellega, et lükatakse teda kewadest sügise peale, sügise pealt jälle teise kewade peale jne., nii nagu seda praegune meeolelu näitab, siis peab küll ütleva, et Riigikogul selle seaduse jaoks, mis peab reguleerima linnakodanikkude wahekorda wõi mis enam-wähem peab muutma seda seadust, mis erakorraliselt omal ajal maksmapandi ja mille kohta Riigikogul oma autoriteetlik sõna tuleb öelda. Nagu näha, ei paista Riigikogul tahtmist wõi julgust olewat selle kohta oma sõna öelda. Edasi on selle seaduse arutamine isesuguse ilme wälja toonud, et nagu oleks majajomaniikud see kodanikkude klass, kes maksusid maksab, ja dekoratsiooniks

peab olema. Kõigil neil põhjustel teen mina ettepaneku üüriseaduse muutmise seadus täna päewakorda wõtta.

J. Sepp (mo.): Ma teen ettepaneku tänasesse päewakorda wõtta esimeseks punktiks üüriseaduse muutmise ja ära-kaotamise seadus, teiseks punktiks üüriseaduse muutmise seaduseelnõu ning kolmandaks punktiks — Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu. Esimene päewakorra-punkt küütide seaduse § 6-da muutmise seadus wõtta wiimaseks päewakorra-punktiks.

J. Woiman (sd.): Ma teen ettepaneku wõtta kolmandaks päewakorra-punktiks põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus. See seadus on palju kiirema iseloomuga, kui üüriseadus. Põllutöölisi on meil palju rohkem kui majaomanikke, kes üüriseaduse all ütlewad kannatawat, ja sellepärast tuleb ka põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus kiiremaks lugeda.

W. Grigorjew (wn.): Господа депутаты! Я предлагаю в повестке сегодняшнего дня пункт 6 о дополнительном налоге в пользу печерского уездного самоуправления, поставить на место пункта 3. Это не случайное наше желание, но в комиссии финансов я сообщил насколько важен этот закон Печерскому уезду, и я должен сказать, что это известно и господину министру финансов, но до сего времени еще ничего не сделано для улучшения хозяйственного положения Печерского уезда. В комиссии финансов было это принято во внимание и закон прошел без споров за исключением представителя одной фракции. Этот закон никаких споров не будет иметь и времени мало займет; без него мы не можем двинуть вперед свое уездное хозяйство.

J. Mürk (mo.) kohalt: Ma wõtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamisele tuleb rkl. Anderkopp'i ettepanek, ümber wahetada päewakorra esimene ja teine punkt, nimelt: maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus wõtta teiseks ja Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus kolmandaks päewakorra-punktiks. (Hääletakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu liikme Sepp'a poolt on ettepanek: Esimeseks päewakorra-punktiks wõtta üüriseaduse muutmise ja ära-kaotamise seadus, teiseks — üüriseaduse muutmise seaduseelnõu, kolmandaks — Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. wastuwõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu: ning esimene päewakorra-punkt — küütide seaduse § 6-da muutmise seadus panna wiimaseks päewakorra-punktiks. (Hääletakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, vastu 32 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu liikme Grigorjew'i poolt on ettepanek tehtud Petseri maakonna lisa-maamaksu seadus wõtta kolmandaks päewakorra-punktiks. (Hääletakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu wõttis wastu rkl. Anderkopp'i ettepaneku, mille järele Tartu ülikooli seadus oleks kolmandaks päewakorra-punktiks, kuna nüüd vastu wõeti rkl. Grigorjew'i ettepanek, kolmandaks punktiks wõtta Petseri maakonna lisa-maamaksu seadus, siis saan ma sellest nii aru, et järgmine otsus eelmist muudab. (J. Wain, sd.: Ma saan ka nii aru, et järgmine otsus esimest muudab.) Päewakord jääb sarnaseks nagu otsustatud on, et teise päewakorra-punkti järele tuleb Petseri maakonna lisa-maamaksu seadus. Sellega on päewakord muudetud kujul kinnitatud.

Enne päewakorrade asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine
Wabariigi Walitsusele tagasi-antud seaduseelnõu kohta.

Sekretäär T. Kalbus: Riigikogu juhatusel on teatada, et Riigikogu juhatuse poolt on antud Wabariigi Walitsusele talutikutööstuse esituse seaduseelnõu.

3. Küütide määruse § 6. muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkommissiooni aruandja **M. Martinson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri.

Küütide määruse § 6. muutmise seadus.

Aruandja **M. Martinson** (loeb):

I.

Wabariigi Walitsuse poolt 8. juulil 1919. a. wastuwõetud („Riigi Teataja“ nr. 47 — 1919. a.) ja 6. septembril 1920. a. muudetud ja täiendatud („Riigi Teataja“ nr. 145/146 — 1920. a.) ja Riigikogu poolt 29. juunil 1922. a. muudetud („Riigi Teataja“ nr. 89 — 1922. a.) küütide määruse § 6. muudetakse järgmiselt:

„Kõik küüdid on maksulised. Tasu maksetakse küüdi eest järgmise taksi järele: hobusemehele iga hobuse ja kilomeetri pealt kakskümmend marka, raskuste weo eest kakskümmend neli marka hobuse ja kilomeetri pealt, jalgratamehele wiisteist marka kilomeetri pealt ja jalamehele kaksteist marka kilomeetri pealt.

Ühe hobuse kohta tuleb lugeda sõidumääraks peale küüdimehe kaks inimest käsipakkidega, mille raskus üle kahe puuda ei ole, weo määraks kakskümmend wiis puuda raskusi wõi pool sülda puid.

Märkus. Wallanõukogudel on õigus nõuda oma walla piirides küüte, kütte- ja ehitusmaterjaalide weeks wallawalitsuse ja tema asutuste otstarbeks ja määrata kindlaks nende küütide tasu, mis kaetakse walla summadest.“

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on rkl. Martinson'il.

M. Martinson (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse II lugemisel wõeti vastu härra Juhkam'i poolt ettepanud märkus: wallanõukogudel on õigus nõuda oma walla piirides küüte, kütte- ja ehitusmaterjaalide weeks wallawalitsuse ja tema asutuste otstarbeks ja määrata kindlaks nende küütide tasu, mis kaetakse walla summadest. Selle märkusega ei saa kuidagi päri olla. Nagu mina juba seaduse II lugemisel tähendasin, pannakse selle parandusega maksma õieti wana Wene aegne kord, kus jäetakse küütide asjus täielik wabadus wallanõukogule. Juba käesolewa seaduse esitamise juures on Wabariigi Walitsuse poolt seaduse seletuskirjas tähendatud, et see seadus tuleks õiguse pärast ära kaotada, aga riigikassa raske seisukorra tõttu tuleb temaga leppida. Nüüd tahetakse aga seda seadust weel laiendada walla omawalitsuste peale. Niisugust seisukorda ei saa

õigeks tunnistada, kui antakse õigus wallal küütisid wõtta ja nende küütide tasu ka ise ära määrata, sel korral kui wallal on tarwis kütte- wõi ehitusmaterjaale wedada. Ma saaksin weel aru, kui härra Juhkam oleks siin tasu ära määranud, et see tasu oleks nii suur, kui nüüd walitsuse ja sõjawäe asutused küüdi eest maksawad, kui nende ametnikud sunnisisil küüti wõtawad. Kui aga jätta küüditasu wallanõukogu otsustada, siis wõib wallanõukogu määrata minimaalse tasu sunni küütide eest. Meie teame, paljudes waldades on nõukogus lahtised inimesed enamuses, need wõiwad määrata minu pärast kas wõi wiis marka kilomeetri pealt, ja nüüd see hobusemees wõi taluomanik peab wedama kütte- ja ehitusmaterjaale wallamajadele ja wallas olewatele koolidele sarnase tasu eest. Meie teame aga, et just taluperemehed isikumaksudega palju rohkem on kooramatud, missugune maks neile teiseks warandusmaksuks kujunenud. Lahtised inimesed maksawad 100 kunni 200 marka isikumaksu, kuna warandusega inimesed peawad maksma wahest kakstuhat wõi weel rohkemgi marka. Kui nüüd küüdikord sarnaseks jääb, et lahtised inimesed sealjuures mingisuguseid kohustusi ei kanna, siis ei saa ma seda õigustatuks lugeda. Just nagu lahtised inimesed ei tarwitaks samuti walla kulul ülewälpeetawaid koole, just nagu nende lapsed ei õpiks seal, just nagu nemad ei tarwitaks wallaasutusi ja wallaehitusi. Härra Juhkam püüdis weel tõendada, kui käesolew seadus komisjoni poolt esitatud kujul vastu wõetakse, et see wallad õige raskesse seisukorda paneks. Mina ei saa aru, kuidas härra Juhkam, kui endine omawalitsuse tegelane, wõib seda rääkida. Temal peaks ometi selge olema, et see seadus sel kujul nagu ta üldkomisjoni poolt on esitatud, mingisugust muutust ei too, mis waldade eelarwet koormaks wõi raskesse seisukorda paneks. Härra Juhkam'il peaks väga hästi teada olema, et riigi ja teiste sõjawäeasutuste ametnikkude poolt nõutawate küütide eest ei tasu wald oma kassast, et wallal mingisugust õigust küütisid wõtta ei ole, mille eest ta oleks sunnitud tasu maksma. Seda küsimust käsitades las kis härra Juhkam küll märgist mööda. Kui tahetakse siinaga teist otstarwet kätte saada, et waldadele õigus anda küütisid nõuda igal ajal ja nõukogu äranägemise

järele neile tasu määrata, siis peaks selles seaduses ka ära määratama küütide wõtmise kord. Muidu kujuneb asi nii, et küüdid käsutatakse wallamajale lähedal olewatest taludest, siis need talud peawad alati olema wallarahwa orjadeks, kellele maksetakse wallanõukogu otsuse järele minimaalne tasu. Kujutage ette, kui wallanõukogu peaks määrama kilomeetri peale puudeweol 24 mk., siis tuleb küsida, kes läheks talwel halbade teedega kümne wersta tagant ja weel kaugemalt puid 24 marga eest tooma, kusjuures ette nähtud, et koorem peab olema pool sülda puid. Pärast seda, kui härra Laarman'i ettepanek: wälja jätta: „wõi pool sülda puid“, tagasi lükati, kas läheksite Teie, härra Juhkam, talwel wälja ja tooksite oma autoga $\frac{1}{2}$ sülda puid metsast ära saades 24 mk. kilomeetri pealt. Sellega ei saa wist keegi leppida, see oleks ülekohtune nõue hobusepidajatelt. Wõib öelda, et see kunagi minewikus nii wõis olla, aga praegu ei saaks sarnast seisukorda kuidagi õigustatuks lugeda ja tagasi pöörata minewikku. Praegu on waldades wõimalik teist paremat korda tarwitada waba kokkuleppe teel. Ma tean waldu, kus lahtised inimesed, kellel hobust ei ole, raiuwad kütte- ja tarbepuid ja hobusemehed weawad need metsast wälja. Nii ei ole sellejuures wallal mingisuguseid erilisi kulusid, ja iga kodanik on oma kohused walla wastu kandnud. Siin aga tahetakse mingisuguse paindumata seaduse paragrahwi alla waldu painutada, mida praegusel ajal kuidagi loomulikuks pidada ei wõi.

M. Laarman (põl.): Mina kordan oma endist ettepanekut, mida ma tegin seaduse II lugemise juures, nimelt seaduse wiimase lõike lõpul sõnad „wõi pool sülda puid“ wälja jätta. Mina usun, et kui järele on kaalutud ja järele mõeldud minu ettepanek lähemalt, siis ei wõi keegi selle wastu olla, kui seadusesse ei jääks sisse nõue: Küüdi koormatel peab peal olema pool sülda puid. See oleks igatahes tööriistade lõhkumine, hobuste ja tööliste waewamine, kui tahetakse küüdi koormaks $\frac{1}{2}$ sülda puid arwata. Ei ole wõimalik, et teatud korral isegi wähem koorem puid metsast wälja tuuakse, mis siis weel rääkida sellest, kui koormaks juba pool sülda puid peal on. Peale selle ei ole siin ära tähendatud, kas mõeldakse siin kuubiksülda, wõi mingisugust muud

sülda. Igatahes, minu arwates, ei ole selle lause sissejätmine otstarbekohane.

M. Juhkam (töer.): Härra Martinson waidles wastu ettepanekule, mis II lugemisel minu poolt tehti ja wastu wõeti, wälja minnes kahest seisukohast. Esiteks: ettepanek olla seadusesse wormiliselt wastuwõtmatu ja teiseks — sisuliselt. Lugu on nii, wallad on korraldanud ja wõiwad korraldada oma küüte ainult käesolewa seaduse põhjal. Mingisugust teist alust waldadel küütide korraldamiseks ei ole. Sellepärast on wastuwäited, et parandus ei kuuluwat sugugi käesolewasse seadusesse, täiesti alusetu. Selle seisukoha juures peatas härra Martinson ka wäga lühidalt. Rohkem peatas tema asja sisulise külje juures. Siin saan ma aru, et härra Martinson'il põhjust oli paranduse wastu waielda, sest ma pean ütleva, et parandus kaotab täiesti selle efekti, mis härrad põllumehed seadusega luua tahtsid. Et minu parandusega maksma pannakse wana Wene kord wõi midagi muud, ka need wäited on alusetu.

Ma pean tähendama weel, et paranduse wastu waieldi ka seisukohast, et selle paranduse järele wõiwat küütide eest maksta liig suurt tasu. Minu arwates on ka siin tegemist arusaamatusega. Seaduseelnõu näeb ette tööle wastawa tasu, tähendab töötasu turuhinna. Kui wallanõukogu määraks töötasu liig suure, mis töö turuhinnale ei wasta, siis oleks see niisugune tegu, mille eest wallanõukogu wastutusele wõetaks kaelakohtu korras. Nii et ka see kartus on asjata.

Mis puutub härra Laarman'i parandusse, mis tema kordab, siis arwan, et pool sülda puid on ette nähtud selletõttu, et wallad suuremalt osalt küüte puudeweoks tarwitawad ja kui seaduses mingit määra ette nähtud ei ole, siis wõidaks ju kümme halgu reele panna ja selle eest täit tasu nõuda.

Juhataja J. Tõnisson: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Rkl. Laarman'i poolt on ettepanek tehtud wälja jätta seaduse wiimase lõike lõpust sõnad: „wõi pool sülda puid“.

Rkl. Martinson'i poolt on ettepanek tehtud selle seaduse esimesest osast märkus wälja jätta. Hääletamisele tuleb rkl. Laarman'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 28 häält, wastu 21, s e e g a e t t e p a n e k w a s t u w õ e t u d.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Martinson'i ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27, vastu 35 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu I osa ühes wastuwõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I osatagasi lükatud.

Aruandja **M. Martinson** (loeb):

Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1926. a.

Juhataja **J. Tõnisson**: Siin on mõttetus tekkinud, kuid kodukorra järele peab seaduse üksikuid osasid eraldi hääletatama. Asun seaduse II osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse II osatagasi lükatud. O. Gustawson, is.: Paneme Martinson'i maksmaselle seaduse asemele! Nii on ainult seaduse pealkiri vastu võetud.

Lõpuhääletamisele tuleb see osa seadusest, mis vastu võetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wastuwõetud osa lõpuhääletamisel tagasi lükatud.

4. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — III lugemisel.

Käesolewa seaduse § 3 kohta on eelmisel koosolekul esitatud terwe rida ettepanekuid. Et Riigikogu liigetel kergem oleks ülewaadet saada esitatud paranduste kohta, kannan nad punktide kaupa ette, mille kohta nad on tehtud. Ettepanekud hääletan samuti punktide järele. Esmalt kannan ettepanekud ette ja siis annan lõpusõna aruandjale.

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek, § 3. punkt 1. välja jätta ja eraldi hääletada.

Siis on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek § 3 punkt 1. igalpool võtta 75 hektaari asemel 50 hektaari.

Edasi on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek § 3 p. 1. lõppu ligi lisada peale sõnade „b) kui nad on lahutatud mõisatest, mis ei olnud wastawa maatüki omaniku päralt wõõrandamise ajal“ järgmised osad: „ja maatükk seejuures ei sisalda rohkem kui 75 hektaari kõbulikku maad. Sisaldab maatükk enam kui 75 hektaari kõbulikku maad, siis lahutatakse tema

küljest ja antakse endisele omanikule tagasi normaalalule wastaw maa, kuid mitte üle 75 hektaari kõbulikku maad ühes tarwilikkude hoonetega.

Kui tagasi antakse mitu maatükki, siis ei wõi ühele endisele omanikule tagasi-antawate maatükkide kogusuurus olla üle 75 hektaari kõbulikku maad, kusjuures endisel omanikul walikuõigus jääb.“

Edasi on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek § 3 p. 1. lõppu ligi lisada järgmine uus lõige:

„Tagasiantawatest maadest eraldatakse ja jäetakse tagasi andmata igal juhtumisel:

- a) koolimajad ühes seaduse järgi nõutawa koolimaaga;
- b) arstikohad;
- c) iseseiswad väikemajapidamised, wälja arwatud need, mille pidajaiks on endised rüütlimõisa omanikud;
- d) tööstus- ja äriettevõtete ning elumajade alused krundid, samuti kõik muud senni wäljaantud iseseiswad rendiüksused.“

§ 3 p. 2. kohta on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek tehtud, punkt 2 välja jätta ja see ettepanek eraldi hääletada.

Omawalitsuse ja maakommisjoni aruandja rkl. Anniko poolt on ettepanek tehtud § 3. punkt 2. teises reas sõnad „ja alewite“ kustutada.

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek § 3 punkt 2 vastu võtta järgmiselt:

„Kirikuteenijate sennistes alalistes asukohtades wäljaspool linnade ja alewite administratiiv piire kui ka maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitawate alewikkude ehituspiirkonde asuwaist koguduste maist riigimaade planeerimise korras koguduste teenijate isiklikkudeks tarwidusteks eraldatud maad ühes nende peal asuwate kirikuteenijate elu- ja majapidamishoone- tega ning muude päraldustega, kogusuuruses mitte üle 50 ha.

Tagasiantawaist maist eraldatakse ja jääwad tagasi andmata igal juhtumisel:

- a) koolimajad ühes seaduse järgi nõutawa koolimaaga;
- b) iseseiswad väikemaapidamised, mille pidajaiks ei ole koguduse teenijad;
- c) tööstus- ja äriettevõtete ning elumajade alused krundid, samuti kõik muud senni wäljaantud iseseiswad rendiüksused.“

Edasi on rkl. Linnamägi poolt ettepanek § 3 punkt 2 vastu võtta järgmises redaktsioonis:

„Kõik koguduste maad, mis enne maa-seaduse („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a.) jõusseastumist koguduste tege-likul kasutamisel olid, välja arvatud ki-rikumõisate renditalud.“ Peale selle on rkl. Linnamägi poolt veel ettepanek § 3 punkt 2. sel korral kui esimene ettepanek vastu ei peaks võetama, redigeerida järgmiselt:

„Wäljaspool linnade administratiiv-piire asuwatest koguduste maadest, riigi-maade planeerimise korras koguduste tarwidusteks eraldatud kõbulikku maad ühes nende peal asuwate koguduste teenijate elu- ja majapidamise hoonetega ja muude päraltolemistega ning leerimajade ja palwemajadega, kogusuuruses mitte üle 75 ha. ja peale selle koguduste hoonete korrashoiuks ja kütteks võimaluse korral kunni 25 ha. wastawalt koguduselt wõõrandatud metsa. Kus metsa ei ole, antakse selle asemel tagasi wastawas suuruses karjamaa wõi heinamaa hao-metsa wõi turbamaad.“

§ 3 punkt 2 juurde on rkl. Anniko poolt ette pandud juurde lisada märkus:

„Märkus 2. Tagasi antakse kõik maa-alad, mis Rootsi walitsuse poolt sihtwaran-dusena kogudustele kingitud, kui kogudustel sellekohased tõendawad dokumen-did olemas.“

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek § 3, punkt 2 märkus eraldi hääletada.

Rkl. Jans'i poolt on ettepanek tagasi lükata § 3 välja arwatud punkt 3.

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek § 3 punkt 3 välja jätta ja eraldi hääle-tada. Sellest ettepanekust tuleb arwesse võtta wiimane osa „eraldi hääletada“.

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek § 3 punkt 4 välja jätta ja eraldi hääle-tada. Ettepanekust jääb järele „eraldi hääletada“.

Rkl. Penno poolt on ettepanek § 3 punkt 6 märkus välja jätta.

Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek § 3 punkt 7 välja jätta ja eraldi hääle-tada, nimeliselt. Sellest ettepanekust jääb järele ettepanek „eraldi hääletada, nimeliselt“.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Temant**: Mina toetan seaduse kawa teisel lugemisel was-tuwõetud kujul ja arwan, et kõik need

parandused, mis niihästi Riigikogu liikme Gustawson'i, kui ka teiste poolt esitatud, peaksid tagasi lükatama. (O. Gustaw-son, is.: Wiinawabrikud ka ta-gasi.) Minu seisukoht on sellega juba öeldud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääle-tamise korra kohta on sõna rkl. Laar-man'il.

M. Laarman (põl.): Riigikogu ko-dukorra § 54 ütleb, et kolmandal lugemi-sel võib seaduseelnõu arutada ainult tei-sel lugemisel hääletatud parandustega ja ettepanekutega. Mina waidlen selle korra vastu, kui tahetakse võtta kolmandal lu-gemisel hääletamisele parandusi, mis tei-sel lugemisel hääletamisel ei olnud. Kui on teisel lugemisel esitatud teatawad pa-randused, mis hääletamisel ei olnud, siis saan mina nii aru, et need parandused ei saa ka praegusel korral hääletamisele tulla. Kui aga öeldakse, et teatawad pa-randused on teisel lugemisel hääletami-sel olnud, siis palun mina öelda, mitme häälega on need parandused vastu wõetud wõi tagasi lükatud, palun mulle öelda, missugused on hääletamise tagajärjed olnud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääle-tamise kord on kindel. Kui teisel luge-misel on ettepanekud esitatud ja oleksid pidanud hääletamisele tulema, siis on nad juba hääletatud selle peale waatamata, et nad tegelikult ei ole hääletamisel olnud. Hääletamise korra kohta on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Härra Riigi-kogu juhataja on väga õieti tõlgitsenud kodukorra § 54. Seda ei saagi tõlgitseda teisiti, kui arwestada kodukorra peamise põhimõttega hääletamiskorra suhtes. Ko-dukorras on läbi wiidud põhimõte — kau-gemaleulatawad ettepanekud hääletatakse enne, eeldusega, et kui üks kaugemale-ulatawam ettepanek on vastu wõetud, siis teised ettepanekud ära langewad, seega üldse hääletamisele ei tule. Kui asuksime sellele seisukohale, miða härra Laarman on kaitsenud, siis ei saaks kol-mandal lugemisel üldse teisi ettepanekuid enam hääletada juhusel, kui II lugemisel vastu wõetud kõige kaugemale ulataw ettepanek. Siit järgneb, et praegune ko-dukord paratamatult tingib käesolewal puhul selle interpretatsiooni, millise on andund härra Riigikogu esimees.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpuna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja **H. Anniko**: Toetan omalt poolt neid ettepanekuid, mis meie poolt on tehtud teisel lugemisel ja soowitan neid ka kolmandal lugemisel wastu wõtta aga kõik ettepanekud, mis härra Gustawson'i poolt on esitatud, peaks tagasi lükatama.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun hääletamisele, nagu juba tähendasin, punktide kaupa. Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek tehtud punkt 1. üldse wälja jätta. Riigikogu liikmed teewad ise järeltuse. Teine ettepanek on, wõtta igalpool 75 hektaari asemel 50, see tähendab, et rkl. Gustawson'i ettepaneku põhjal on tarwis wõtta 75 hektaari asemel 50 hektaari, siis alles, kui punkt 1 hääletamisele tuleb. Peale selle on härra Gustawson'i poolt ettepanek uuesti wastu wõtta tekst § 3. punkt 1., mis oli üldkommisjoni poolt esitatud teisel lugemisel. See ettepanek kõlab järgmiselt: „Kui nad on lahutatud mõisatest, mis ei olnud wastawa maatüki omaniku päralt wõõrandamise ajal“ järgmised osad: „ja maatükk seejuures ei sisalda rohkem kui 75 hektaari kõlbulikkumaad, sisaldab maatükk enam kui 75 hektaari kõlbulikkumaad, siis lahutatakse tema küljest ja antakse endisele omanikule tagasi normaaltalule wastaw osa, kuid mitte üle 75 hektaari kõlbulikkumaad ühes tarwilikkude hoonetega.

Kui tagasi antakse mitu maatükki, siis ei wõi ühele endisele omanikule tagasi-antawate maatükkide kogusuurus olla üle 75 hektaari kõlbulikkumaad, kusjuures endisel omanikul walikuõigus jääb.“

Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek sel kujul, nagu ma ta ette kandsin. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 34 häält, wastu — 29. (Hüüded: Sedelitega!) On õigus sedelitega hääletamist nõuda. Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Rkl. Gustawson'i ettepaneku poolt on 44, wastu 28 häält, erapooletuid 1 — seega on ettepanek wastu wõetud. (W. Maaker, tõer.: Kümme tuhat tiinu maad on päästetud!)

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Gustawson'i ettepanek, wõtta 75 hektaari asemele 50 hektaari. (Hääletatakse.) Ette-

paneku poolt on 33 häält, wastu — 35, — seega tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega.) Õigus on nõuda sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Rkl. Gustawson'i ettepaneku poolt on 39 häält, wastu 34, erapooletuid 1, — seega on ettepanek wastu wõetud.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Gustawson'i ettepanek punkt 1. lõppu ligi lisada uus lõige: „Tagasiantawatest maa-dest eraldatakse ja jäetakse tagasi andmata igal juhtumisel:

a) koolimajad ühes seaduse järgi nõutawa koolimaaga;

b) arstikohad;

c) iseseiswad wäikemajapidamised, wälja arwatud need, mille pidajaiks on endised rüütlimõisa omanikud;

d) tööstus- ja äriettevõtete ning elumajade alused krundid, samuti kõik muud senni wäljaantud iseseiswad rendiüksused.“

(Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 39 häält, wastu — 19, seega on ettepanek wastu wõetud. Nüüd on kõik parandus-ettepanekud punkt 1. kohta wastu wõetud, jääb järele rkl. Gustawson'i ettepanek — punkt 1. eraldi hääletada. (Hüüded: Eisa aru! — K. Wirma, sd.: Kas teisel lugemisel see ettepanek oli?) Ettepanek oli tehtud ja täna on jälle rkl. Gustawson'i poolt ettepanek tehtud punkt 1. eraldi hääletada. Siin on weel juurde lisatud see punkt wälja jätta, kuid eitaw ettepanek hääletamisele ei tule, waid Riigikogu liikmed teewad ise järeltused punkt 1-se hääletamisel. (Hääletatakse.) Mõned üksikud on wastu, seega on punkt 1. nähtawa enamusega wastu wõetud. (Hüüded: Waheaeg!)

Ettepanek on tehtud waheaeg määrata. (Hulgalsed hüüded: Wara, hääletamine lõpetada.) Palun rahu! Hääletamise ajal ei saa waheaega teha.

Hääletamisele tuleb punkt 2. Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek punkt 2. eraldi hääletada. Omawalitsuse ja maakommisjoni kaasaruandja rkl. Anniko poolt on ettepanek tehtud § 3 punkt 2. teises reas sõnad: „ja alewite“ kustutada. Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek punkt 2. wastu wõtta järgmisel kujul: „Kirikuteenijate sennistes alalistes asukohtades wäljaspool linnade ja alewite

administratiiv-piire kui ka maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatawate alewikkude ehituspiirkonde asuwaist koguduste maist riigimaade planeerimise korras koguduste teenijate isiklikkudeks tarwidusteks eraldatud maad ühes nende peal asuwate kiriku-teenijate elu- ja majapidamishoonetega ning muude päraldustega, kogusuurus mitte üle 50 ha.

Tagasiantawaist maist eraldatakse ja jääwad tagasi andmata igal juhtumisel:

a) koolimajad ühes seaduse järgi nõuetawa koolimaaga;

b) iseseiswad wäikemaapidamised, mille pidajaiks ei ole koguduse teenijad;

c) tööstus- ja äriettevõtete ning elumajade alused krundid, samuti kõik muud senni wäljaantud iseseiswad rendiüksused.“

Rkl. Linnamägi poolt on ettepanek wõtta § 3 punkt 2 järgmises redaktsioonis: „Kõik koguduste maad, mis enne maaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a.) jõusseastumist koguduste tegelikul kasutamisel olid, wälja arwatud kirikumõisate renditalud.“

Siis on rkl. Linnamägi poolt ette pandud parandus, § 3 punkt 2-se wõtta järgmises redaktsioonis: „Wäljaspool linnade administratiiv-piire asuwatest koguduste maadest riigimaade planeerimise korras koguduste tarwidusteks eraldatud kõlbulikku maad ühes nende peal asuwate koguduste teenijate elu- ja majapidamise hoonetega ja muude päraltolomitestega ning leerimajade ja palwemajadega, kogusuurus mitte üle 75 ha. ja peale selle koguduste hoonete korrashoiuks ja kütteks wõimaluse korral kunni 25 ha. wastawalt koguduselt wõõrandatud metsa. Kus metsa ei ole, antakse selle asemel tagasi wastawas suuruses karjamaa wõi heinamaa haometsa wõi turbamaad.“

Need mõlemad rkl. Linnamägi ettepanekud käiwad kogu paragrahwi kohta ja üks on kaugemaleulatawam kui teine. Nimelt on minu arusaamise järele kaugemaleulatawam lühem redaktsioon, kus öeldakse, et kõik koguduste maad jne. jäetakse. See ettepanek on kaugemaleulatawam ja tuleb enne hääletamisele.

Edasi on § 3 punkt 2. juurde rkl. Anniko poolt ette pandud: „Märkus 2. Tagasi antakse kõik maa-alad, mis Rootsi walitsuse poolt sihtwarandusena kogu-

dustele kingitud, kui kogudustel sellekohased tõendawad dokumendid olemas.“

Siis on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek § 3 punkt 2. märkus eraldi hääletada. Asun rkl. Linnamägi kõige kaugemale ulatawama ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 31 häält, wastu 40 häält, sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Linnamägi teine ettepanek, mis ette on kantud. Kas soowitakse weel selle ettekandmist. (Hüüded: Ei ole tarwis!) (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 31 häält, wastu 39 häält, sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek, mis on paralleel II lugemisel wastuwõetud tekstiga, sellepärast panen rkl. Gustawson'i ettepaneku ja II lugemisel wastuwõetud teksti paralleelselt hääletamisele. Enne aga tuleb selgusele jõuda, kas wõetakse wastu kaasaruandja rkl. Anniko parandus, nimelt kustutada sõnad „ja alewite“. Siis jääks mitte „wäljaspool linnade ja alewite administratiiv piirkonde“ waid „wäljaspool linnade administratiiv piirkonde.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, wastu 38 häält, seega on see ettepanek tagasi lükatud. Nüüd tuleb paralleelselt hääletamisele II lugemisel wastuwõetud tekst ja rkl. Gustawson'i poolt esitatud kujul tekst. Asun II lugemisel wastuwõetud teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Asun rkl. Gustawson'i ettepaneku hääletamisele (Hääletatakse.) II lugemisel wastuwõetud redaktsiooni poolt on 40 häält, rkl. Gustawson'i ettepaneku poolt on 30 häält. Kwoorumiraamatu järgi on koos 73 Riigikogu liiget, seega on II lugemisel wastuwõetud tekst absoluutsena museda wastuwõetud.

Ettepanek on tehtud, eraldi hääletada märkus: „Peale käesolewas paragrahwis tähendatud tagasiantawate maade antakse tagasi kogudustele armuadramaad, mis sihtwarandustena annetatud kogudustele nende teenijate leskede ja waestelaste ülewälpidamiseks.“ Asun selle hääletamisele. (Hääletatakse.) Märkus on saanud poolt 38 häält, wastu 33. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist, palun sedelid

wälja jagada. (Hääletatakse.) Märkuse alalejätmise poolt on antud 38 häält, vastu — 35, erapooletuid 3, seega on märkus vastu wõetud. Tuleb hääletamisele rkl. Anniko ettepanek — wõtta punkt teise juurde weel märkus 2: „tagasi antakse kõik maa-alad, mis Rootsi walitsuse poolt sihtwarandusena kogudustele kingitud, kui kogudustel sellekohased tõendawad dokumendid olemas.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 34 häält, vastu — 36, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 30 häält, vastu 43, erapooletuid 2, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 3. punkt 2-se sel kujul, nagu ta on wälja kujunenud, hääletamisele. (Hääletatakse.) 39 häälega 33 vastu, on punkt 2 — vastu wõetud. Hääletamisele tuleb punkt 3. Selle kohta on ettepanek eraldi hääletada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on punkt 3. vastu wõetud. Tuleb hääletamisele punkt 4. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on punkt 4. tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb punkt 5. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on punkt 5. vastu wõetud. Hääletamisele tuleb punkt 6. Selle kohta on ettepanek rkl. Penno poolt punkt 6. märkus wälja jätta. Sellest rkl. Penno ettepanekust järeldan mina, et punkt 6. märkus tuleb eraldi hääletamisele panna. (Hääletatakse.) Punkt 6. märkuse poolt on 37 häält, vastu — 25, seega on ta vastu wõetud. Panen punkt 6. ühes märkusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on punkt 6. ühes märkusega vastu wõetud. Hääletamisele tuleb punkt 7. Siin on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek nimeliselt hääletada. Kodukorra järele võib nimelist hääletamist ette wõtta siis, kui seda nõuab $\frac{1}{3}$ Riigikogu kwoorumist. (Hääletatakse.) Nimelist hääletamist on nõudnud 25 Riigikogu liiget, koos on 76 liiget, seega ei ole $\frac{1}{3}$ nimelist hääletamist nõudnud. (K. Wirma, sd.: Ei ole täidetud § 35. IV lõiget.) Ei ole helistatud? Seal ei ole kedagi helistada. Et aga protesteeritud on, siis palun helistada. (Helistatakse kõrwalruumidesse.) Palun neid Riigikogu liikmeid, kes nimelist hääletamist

toetawad käed tõsta. (Hääletatakse.) Nimelist hääletamist on nõudnud 25 Riigikogu liiget, koos on 76, seega ei saa nimelist hääletamist ette wõtta, kuna $\frac{1}{3}$ seda ei nõua. Tuleb hääletamisele punkt 7. (Hääletatakse.) Punkt 7. wastuwõtmise poolt on antud 38 häält, vastu 27, seega on punkt 7. vastu wõetud. Hääletamisele tuleb kogu § 3. nõnda nagu ta Riigikogu poolt punktide kaupa hääletamisel vastu wõetud. (A. Jõeäär, sd.: Palun sõna hääletamise motiivide kohta.) Hääletamise ajal ei saa sõna anda. (Hääletatakse.) § 3. wastuwõtmise poolt on antud 42 häält, vastu — 27, seega on § 3. vastu wõetud. Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.40 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 1.05 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **J. Temant** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse vastu § 4.

§ 4. Kõik need iseseiswate üksustena kinnistusraamatutes äratähendatud maatükid, kui ka mõisatest lahutamata osad, mille kohta olid tehtud wõõrandamise lepingud enne 12. juulit 1917. a. kantakse nende omandajate nimele kinnistusraamatutesse põllutöominiseeriumi poolt wäljaantud tunnistuste põhjal. Tunnistused kinnistusraamatutesse kandmiseks antakse omandajatele wälja, kui nende poolt esitatud lepingud kohtu wõi põllutöoministeriumi poolt tunnustatud.

M. Martinson (põl.): Teen ettepaneku vastu wõtta § 4- a II lugemisel ettepanend kujul.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. M. Martinson'i poolt on ettepanek tehtud üles wõtta § 4-a järgmises redaktsioonis:

„§ 4-a. Samas korras, mis käesolewa seaduse § 4 ette nähtud, wabastatakse wõõrandamisest ja antakse nende lepingu järele omandajatele ka maatükid ja maaosad, mille kohta on wõõrandamisle-

pingud sõlmitud aja jooksul 12. juulist 1917. a. kuni 25. oktoobrini 1919. a., kui need maatükid ei sisalda üle 75 hektaari kõlbulikku maad; on maatükid suuremad, siis antakse tagasi 75 hektaari kõlbulikku maad. On maatükid ühiselt mitme isiku nimel omandatud, siis antakse tagasi iga üksiku kaasomaniku kohta 75 hektaari kõlbulikku maad.

Esimeses lõikes tähendatud maatükid ja maaosad ei kuulu selle seaduse järele enam tagasiandmisele nende omandajatele, ilma et wiimastel oleks õigus nõuda tasu või maad käesolewa seaduse § 6 teise lõike alusel, kui tähendatud maatükid ja maaosad kolmandatele isikutele:

a) maaseaduse § 15 p. p. a ja b mõtte kohaselt põllutöoministeeriumi poolt kasutamiseks antud või

b) kui need praeguste waldajate käes juba 23. aprillist 1918. a. rendilepingu alusel kasutada olid, olgu siis, kui praegused kasutajad ise nõusolekut awaldawad nende maatükkide üleandmiseks nende omandajatele.

Märkus 1. Alewite administratiivpiirides kui ka maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatawates alewikkude ehituspiirkondades ei või käesolewa paragrahwi teise lõike alusel maad tagas anda ühele isikule üle ühe hektaari.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanedud paragrahwi poolt on 24 häält, wastu 29, seega on see ettepanek tagasi lükatud. (M. Martinson, põl.: Sedelitega hääletamist!) (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 26 häält, wastu 35, erapooletuid — 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja J. Temant (loeb):

§ 5. Samas korras, mis käesolewa seaduse § 4 ette nähtud, wabastatakse wõõrandamisest ja antakse lepingu järele omandajatele maatükid ja maaosad, millede kohta on wõõrandamise lepingud sõlmitud peale 12. juulist 1917. a. kuid enne 25. okt. 1919. a. ja kui lepingu järel omandajad enne 25. oktoobrit 1919. a. nende maa-alade waldamisele on asunud ja praegu tegelikult neid peawad, ning omandatud maatüki suurus ei ole üle 75 ha. kõlbulikku maad. On maatükk suurem, siis antakse tagasi kuni 75 ha. kõlbulikku maad. Ühiselt mitme isiku nimel omandatud maatükkidest antakse tagasi

iga kaasomaniku kohta kuni 75 ha. kõlbulikku maad.

Märkus. Alewite administratiivpiirides kui ka maakonnawalitsuse ettepanekul siseministri poolt kinnitatawates alewikkude ehituspiirkondades ei või maad tagasi anda ühele isikule üle ühe hektaari.

O. Gustawson (is.): Ma teen ettepaneku igalpool 75 hektaari asemel wõtta 50 hektaari. Ma arwan, et see ettepanek tohiks wastuwõetaw olla, sest § 3. punkt 1. on ülemääraks wõetud 50 hektaari. § 3. käsitatud kohad on aga sarnased, mille peale endistel omanikkudel objektiivselt wõttes palju suurem õigus, kui nende kohtade omandajail, kellest on jutt § 5. Wiimane käsitab neid kohti, kus wõõrandamiseping võib osutada enam kui kahtlasena. Kui leiti, et § 3. esimeses punktis 50 hektaari on küllaldane norm, siis ei tohiks § 5 selle normi suurendamisest juttugi olla. Sellest eeldusest lähtudes teengi ma oma paranduse. Üldkommissjoni algettepanekus oli samuti ette nähtud 50 hektaari, see aga „parandati“ Rigikogus II lugemisel 75 hektaari peale.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja J. Temant: Mina toetan II lugemisel wastuwõetud redaktsiooni. § 3. p. 1 on jutt rüütlimõisa omanikkude kohtadest, kuna käesolewas paragrahwis räägitakse talupidajate maa-dest, kes neid omandanud wäikemaapidajatena. Sellepärast toetan mina § 5 sellel kujul, nagu ta II lugemisel wastu wõetud.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek tehtud § 5 igalpool 75 hektaari asemel wõtta 50 hektaari. (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepaneku poolt on 26 häält, wastu 29, seega on ettepanek tagasi lükatud. (H ü ü d e d: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised Ettepaneku poolt on 33 häält, wastu 32 häält, üks erapooletu, seega on rkl. Gustawson'i ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb § 5. ühes parandusega. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on § 5. wastu wõetud.

Aruandja **J. Temant** (loeb):

§ 6. Harju maakonnas asuw Kehra mõisa ja Paasiku maakond ühes nende päraldustega, wälja arwatud iseseiswateks wäikemaapidamisteks wäljaantud maa-alad, jääwad Wabariigi Walitsuse poolt kindlaksmääratawatel tingimistel (statuut) tasuta senni „Eestimaa põllumeeste seltsile“ kasutada, kunni nimetatud selts Kehra mõisas ja Paasiku maakohas seemnekaswatuse asutust ülewal peab.

O. Gustawson (is.): Ma teen ettepaneku käesolew paragrahw seadusest wälja jätta. Teisel lugemisel põhjendasin ma seda ettepanekut pikemalt. Ma wõin praegu ainult niipalju korduvalt juurde lisada, et minu meelest mingisugust tarwet ei ole Eestimaa põllumeeste seltsi ja põllutöoministeeriumi rendiwahekorda käesolewa seadusega lahendada hakata. Põllutöoministeeriumil on praeguste maa-reformi teostamise määruste põhjal kümneid wõimalusi selleks, kuidas tähendatud seltsile maad soetada. Nüüd on aga kewadene aeg, kus parempooliste süda tuksub tormiliselt härradele parunitele. Nüüd leitakse — kui juba kord anda, siis anda õieti: Tehakse juhuslik ettepanek. Üldkommisjon wõtab selle wastu ning asi ongi korras.

Ma küsisin eisel koosolekul, ja küsin tänagi: missugustest eeldustest lähtudes tuleb Eestimaa põllumeeste selts seada eesõigustatud seisukorda? Wõtame näiteks mõne teise seltsi, kel samad ülesanded — neist ei ole ühelegi antud maad sarnases erandlikus korras. (Wahelhüüe **J. Hünerson**'i, põl. poolt.) Lugu on ometi sarnane, härra Hünerson, et Riigikohus on seletanud — see mõisa on wõõrandatud. Ta on praegu riigi oma ja seal ei ole enam midagi seletada. (K. Päts, põl.: Kogu see seadus räägib ärawõetud maadest!) Siin tahetakse aga riigile wõõrandatud ja riigi päralt olewad maad taas tagasi wõtta. (J. Hünerson, põl.: Ühel on enne oma, teised said pärast!) Juba seaduse konstruksiooni mõttes ei „istu“ käesolew paragrahw kuidagi. Kogu seadus ei käsita rendi wahekordi, waid teatud maatükkide omanduseks kinnistamist. (K. Päts, põl.: Siin ei ole rendist räägitud!) Kui see Teile nii wäga meeldib, wõtame siis rendi asemele põlise tarwitamise, see on, tarwitamise õiguse rendi alusel, see on ju üks ja seesama. (K. Päts, põl.:

Teie wõite nii arwata, aga mitte jurist!) Ma mõtlen, et see arwamine mulle häbiks ei ole.

Sekspuhuks, kui § 6. ometi tahetakse wastu wõtta, kordan ma ettepanekut, mille tegi teisel lugemisel rkl. Raudkepp, ja nimelt: § 6-das sõnade järele „wäljaantud maa-alad“ ligi lisada sõnad: „ja maja, milles asub Kehra 4-klassiline algkool ühes tarwiliku õue- ja mänguplatsi ning aiamaaga ja õpetajaile tarwituseks antud maa-ala (awal. algkoolide seaduse § 29)“.

Käesolewas seaduses on niihästi endistele mõisaomanikkudele, kui ka kogudustele tagasiantawate maade suhtes tunnustamist leidnud põhimõte: koolimajad ja -maad peawad jääma tagasi andmata. Kui tahetakse olla järjekindel, siis peaks esitatud paranduse käesolewaski paragrahwis wastu wõtma. Seda rohkem, et paranduse tagasilükkamisega Anija wallawalitsus asetatakse enam kui raskesse seisukorda. Ma usun, et Anija wallawalitsus ei ole sotsialistide käes, waid et seal on enamuses põllumehed. Tähendatud wallawalitsuse poolt on saadetud kõigile rühmadele käesolewa küsimuse kohta märgukiri. (Wahelhüüe **W. Maaker**'i, töer. poolt.) Nagu rkl. Maaker oma wahelhüüdes praegu tähendas, waidlewat Harju maakonnawalitsus samuti kooli wäljawiskamise wastu... (K. Päts, põl.: Seda selles paragrahwis öeldud ei ole.) Härra Päts, Teie ütlete ennast juristi oewat, tehke siis järeldusi kui jurist. (K. Päts, põl.: Mina teen järeldusi.) Siin on öeldud: Antakse tagasi Kehra mõisa ühes kõigi päraldustega, wälja arwatud ainult need maatükid, mis on rendiüksustena wälja antud. Teile kui juristile peaks olema selge, mis see tähendab. (K. Päts, põl.: Agamisõigusega siis kool protesteerib?) Aga oma olemasolu õiguse nimel. Siamaani on ta põllutöoministeeriumi loal selles hoones asunud ja soowib edaspidisekski sinna jääda. Härra Päts, Teie ja Teie sõprade otsustada on, kas kool wälja wisata wõi mitte. Ma wõin Teile kinnitada, et Eestimaa põllumeeste selts wõib wäga hästi ka siis oma ülesandeid teostada, kui see maja kooli kätte jääb, ja kui koolile antakse maad 7—8 wakamaad. Kehra mõisa ühes Paasiku maakohaga on sedawõrd suur maaüksus, et koolikoha suuruse maatüki eraldamine seltsile mingi-

suguseid raskusi ei tee. Kui aga mu parandus siiski tagasi lükatakse, siis kriiputatakse sellega demonstratiivselt alla seda: Meie wilistame koolide ja koolihuwide peale.

Kui awalikkude algkoolide seaduses on üles seatud sundusliku alghariduse printsiip, siis tuleb igati wõimaldada sunduslikku algharidust teostada, aga mitte talitada kui tuul, mis puhub täna siit ja homme sealt. (K. P ä t s, põl.: E g a l g h a r i d u s i g a m a a t ü k i g a s e o t u d e i o l e .) Härra P ä t s, Teile, kes Teie küll olete jurist, tohiks ometi olla teada, et iga algkool ruume vajab. Selle asemele, et kõwerdada siia-sinna, öelge parem oma südamesoow juba otsekohe wälja: Algharidust ei ole tarwis. (J. W a i n, sd.: H a r i d u s e t a o r i o n i k k a s ö n a k u u l e l i k u m .) Ma arwan, et küsimus tuleb lahendada mitte härra P ä t s'i ja tema sõprade südamesoowide, waid üldhuwide seisukohalt.

Anija wallanõukogu poolt walitud erikommisjon kirjutab käesolewa küsimuse kohta järgmist:

„Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse teisel lugemisel 28. aprillil sel aastal, nagu ajalehtedest näha, lükati Riigikogus tagasi selle seaduseelnõu § 5. juurde tehud ettepanek Kehra mõisa päralt olew maja, milles asub Kehra 4-klassiline algkool, jätta Kehra kooli tarwitada. See maja on Harjumaa Anija wallas asuwale Kehra koolile hädatarwilik ja kohal ei ole mingisuguseid muid wõimalusi kooliküsimuse lahendamiseks. Koolil on praegu ulualune Kehra mõisalt üüritud kahes toas, kuhu mahuwad ainult klassid, kus õpib 80 last, ja needki äärmiselt kitsad. Õpetajail korterit kooli juures senni ruumidepuudusel ei ole olnud, ja need on asunud koolist eemal, mis ei ole loomulik ega soowitaw. Kui maja, milles asuwad praegu klassiruumid, jääks terwena kooli kasutada, awaneks wõimalus seal klassiruumid awaramaks teha, korraldada muud koolile tarwilikud ruumid, ja leida korterid ka õpetajaile. Õuet ja mänguplatsi kooli juures ei ole, nii et lapsed on sunnitud tunniwaheaegadel wiibima porisel tänawal, mispärast koolile elulise tähtsusga on saada ka tarwilik ala maad, sellejuures maja ümbert wähenalt õue-, mänguplatsi- ja aiamaa. Läbi-rääkimised mõisawalitsusega ei ole mingisuguseid tagajärgi andnud, ja ei ole lootust ka edaspidi wabal kokkuleppel

mõisalt koolile tarwilikke ruume ning maa-ala saada. Kuna mõisa härrastemajas asub äriline pangsoon ja ka maja, milles praegu kool, on osaliselt wälja üüritud, siis ei ole Kehra mõisawalitsusele see maja põllumajanduslikult mitte tähtis. Kuna kõik Kehra jaama ümbruskonnas olew maa on Kehra mõisa oma, siis ei saa wallawalitsus muul teel kooli maa-ja majaküsimust lahendada. Palume tungiwalt rühma kaasabi selles, et Kehra koolile jäetakse kasutamiseks maja, milles praegu asub kool ühes eelpool tähendatud maaga. Eitawa otsuse puhul tuleks koolil enda tegewus lõpetada ja awal. algkoolide seaduses ettenähtud sunduslikku algharidust ei saaks Kehra piirkonnas teostada.“ Härrad sakslased waidlesid käesolewale parandusele wastu teisel lugemisel. Nad rõhutasid, et olla wõimalik wabal kokkuleppel kooliruumide küsimust lahendada. Mina arwan aga, et wallawalitsus ei waleta, kui ta seletab, et siimaalsed katsed wabal kokkuleppel ruumide küsimust laiendada mingit tagajärge andnud ei ole. Kui lugu on nii praegu, kus Eestimaa põllumeesteselts weel täielik peremees ei ole, mis weel rääkida siis, kui kogu mõisa seltsi kasutada antakse alustel, mida tahab fikseerida käesolew paragrahw. Kuidas wõime loota, et siis äkki teistsugused tuuled puhuma hakkawad ja wallale enam wastu tullakse. Loota ju wõib, aga see lootus on rajatud tuulele. Kindel on: kui wõetakse käesolew paragrahw wastu ilma minu poolt esitatud paranduseta, siis lendab 1. augustil 1925. a. Kehra algkool praegustest ruumidest wälja. Wallawalitsusel on täielik õigus küsida: näidake meile tee, kuidas saame siis sundusliku alghariduse teostamisega seotud kohuseid täita. See oleks ju püsti ülekohus: koolil ei ole jalatäitki maad ja ruumid on äärmiselt kitsad, aga Eestimaa põllumeeste selts üürib wabalt ruumid wälja ja peab ärilist pangiooni. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : S e e o n ü k s p u h a s !) Teile paistab tõesti olewat täiesti ükskõik, kas algkool on wõi mitte. Ma arwan, et nii kaugele ei tarwitseks Teiegi ometi minna, kuigi teie süda endistele mõisaomanikkudele nii wäga tormiliselt tuksub.

A. de Vries (sks.): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Gustawson kollitas meid praegu ja rääkis, et 1. augustist 1925. a. lendab Kehra algkool tingimata

oma praegustest ruumidest välja, kui ta parandus ei peaks vastu võetama. Nii sain mina aru.

Asi on järgmine: see kool on tarvitatud enne neid ruume ja ma usun, et saab ka edaspidi tarvitama. Ma ei tea, miks härra Gustawson kardab, et ta sealt välja aetakse. Praegu on see mõisa põllutöoministeeriumi käes ja ta võib seda Eestimaa põllumeeste seltsile edasi anda neil tingimustel, nagu ta tahab ja nagu see võimalik on. Minul ei ole praegu kahjuks paberid käepärast läbirääkimiste kohta, mis praegu käimas kooli ja wallawalitsuse vahel, aga mina võin kindlasti öelda, et kool jääb sinna edasi kui võtame § 6 nii vastu, nagu see esitatud. See kooli saatust põrmugi ei muuda.

J. Wain (sd.): Tahan ainult tähelepanu juhtida selle peale, et põllutöoministeerium praegu ei saa kohta nii kasutada kui tahab, vaid selle õiguse saab ta siis, kui Eestimaa põllumeeste selts Kehra mõisas enam seemnekasvatuse asutust üleval ei pea ja kui põllutöoministeerium selle koha on tagasi võtnud.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja J. Temant: Mina arvan, et rkl. Gustawson'i ettepanek tuleb tagasi lükata, sest § 6-das on öeldud: „Harju maakonnas asuw Kehra mõisa ja Paasiku maakoht ühes nende päraldustega, välja arvatud iseseiswateks wäikemaapidamisteks väljaantud maa-alad, jääwad Wabariigi Walitsuse poolt kindlaks määratawatel tingimistel tasuta senni „Eestimaa põllumeeste seltsile“ kasutada jne.“ Siin on selgesti öeldud, „tingimistel, mis välja töötatud Wabariigi Walitsuse poolt“ ja mina usun, et Wabariigi Walitsus igatahes seisab Eesti riigi ja rahwa huwide walwel. Oleks täiesti ilmaegne enneaegu oma käsi kõita sarnaste täiendustega.

Juhataja J. Tõnisson: § 6-da kohta on ettepanek rkl. Gustawson'i poolt: „Sõnade järele „väljaantud maa-alad“ ligi lisada sõnad: „ja maja, milles asub Kehra 4-klassiline algkool ühes tarwiliku õue- ja mänguplatsi ning aiamaaga ja õpetajaile tarvitamiseks antud maa-ala (awal. algkoolide seadus § 29).“

Peale selle on rkl. Gustawson'i poolt ettepanek § 6 tagasi liikata. See ettepanek kui puhtetaw eraldi hääletamisele ei tule, vaid Riigikogu liikmed teewad pa-

ragrahwi hääletamisel ise wastawad järeldused. Panen kõigepealt hääletamisele rkl. Gustawson'i ettepaneku § 6-da kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu — 25, seega on ettepanek vastu võetud.

Panen § 6 hääletamisele ühes wastuwõetud parandusega. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält, vastu — 31, seega on § 6 tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: § 6 wastuwõtmise poolt on 28 häält, vastu 36 häält, erapooletuid 2, seega on § 6 tagasi lükatud.

Aruandja J. Temant (loeb):

§ 7. Kui tagasiantawad warandused põllutöoministeeriumi poolt üle võetud ja kolmandatele isikutele välja renditud wõi teiste tehingute põhjal edasi antud, jääwad põllutöoministeeriumi poolt nende waranduste kohta sõlmitud lepingud jõusse, kusjuures omanikud wastawas osas põllutöoministeeriumi õigustesse ja kohustesse astuwad, arwates 1. juunist 1925. a. peale. Tagasiantawate waranduste kasutamisest enne 1. juunit 1925. a. saadud summad maksab riik omanikkudele tagasi, maha arwates 10% administratsiooni kuludeks.

Maa-alad, mis maaseaduse § 15 p. a põhjal maasaajatele kätte antud, kui ka arsti- ja koolikohad, tagasiandmisele ei kuulu, ja nende asemele annab riik võimaluse korral endistele omanikkudele riiklikust maatagawarast uued kohad wõi tasub endistele omanikkudele hiljemalt 3 aasta jooksul sellekohase nõudmise esitamisest arwates tagasiandmisele kuuluwa koha wäärtuse wastawalt riigimaade müügihindadele.

O. Gustawson (is.): Ma kordan ettepanekut, millise tegin II lugemisel — ettepanekut tähtaegade suhtes. II lugemisel on vastu võetud parandus, mille järgi endised omanikud astuwad põllutöoministeeriumi õigustesse 1. juunist 1925. aastast peale. Meil on aga põllumajandusaasta alguspäewaks 1. mai. Lugu on nüüd pealegi nõnda, et teatud maatükke mitte terwetena tagasi ei anta, nagu II lugemisel osalt läbi läks, vaid nüüd on vastu võetud § 3 p. 1-segi suhtes ülemäärana 50 hektaari. Osa maad antakse tagasi, osa aga mitte. Ühe osa omanikud wahetuwad, teise omad mitte. Tagasiandmata osad peab põllutöoministeerium välja

rentima. Aga ma küsiks in härrade põllumeeste käest, kes minu ettepaneku vastu waidlewad, millal siis põllutöoministerium seda weel tegema peab. Praegustele waldajatele tuleb ometi üles öelda. Aga ei ole ju wõimalik nende käest kesk majandusaastat maatuikki ära kiskuda. Omanikkude wahetuspäewaks peab jääma põllumajandusaasta alguspäew 1. mai. 1. maid 1925. a. ei saa enam aluseks wõtta, see on meil juba seljataga, tagantjärele ei saa seadust maksma panna. (W. Linna-mägi, krst.: Miks ei saa, saab küll.) Jaa — jumala ning kristlaste käes ei ole midagi wõimatu. Wõib juttu olla ainult järgmisest põllumajandusaasta alguspäewast see on 1. maist 1926. a. (A. Anderkopp, töer.: Meie wõtame enne seda seadust riigimaade põlise tarwitamise seaduse wastu.) Kui Teie arwate, et riigimaade põlise tarwitamise seadust kohe teostama hakatakse, siis eksite. Härra põllutöominister on tähendanud, et enne kaht-kolme aastat nimetatud seaduse teostamisest juttugi ei wõi olla. Järelikult ei loo maa põlise tarwitamise seaduse wastuwõtmine mingisuguseid raskeid. Kõigest öeldust lähtudes teen ettepaneku, et jäädaks ikkagi harilikku põllumajandusaasta algpäewa juurde, ning wõetaks üleandmise tähtpäewaks 1. mai 1926. a.

Peale selle kordan parandust, et wõetaks vastu Wabariigi Walitsuse ettepanek — mahaarwatawate kulude määraks wõtta mitte 10%, waid 35%. (A. Anderkopp, töer.: Mikspärast 35% ja mitte 25%.) See määr on Wabariigi Walitsuse algettepanekus esitatud, ma loodan et walitsuse esitajad seda ka põhjendawad.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja lõpusõna ei tarwita.

§ 7 kohta on ettepanekuid tehtud: rkl. Gustawson'i poolt § 7 I lõikes wõtta „1. juunist 1925. a.“ asemel „1. maist 1926. a.“, peale selle 10% asemele wõtta 35% ja lõpuks on kirjalik ettepanek rkl. Gustawson'i poolt kustutada § 7-as sõnad „kui ka arsti- ja koolikohad.“

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): See osa, mille ma ette panen wälja jätta, wõeti II lugemisel härra Jaanis'e ettepanekul sisse. Et

täna minu ettepanud wastaw parandus § 3. p. 1. juurde wastu wõeti, ei ole härra Jaanis'e poolt II lugemisel tehtud parandus enam tarwilik ja tuleb wälja jätta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun rkl. Gustawson'i ettepaneku hääletamisele wõtta tähtaja 1. juunist 1925. a. asemele 1. maist 1926. a. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, wastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek § 7 esimeses lõikes wõtta 10% asemele 35%. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 22 häält, wastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb härra Gustawson'i ettepanek wõtta I lõikes 10% asemele 35%. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 22 häält, wastu — 31, seega tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 7. II lõikes kustutada sõnad „kui ka arsti- ja koolikohad.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Hääletamisele tuleb § 7. nagu ta on paranduste tagajärjel kujunenud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7. wastu wõetud.

(Aruandja kohuseid hakkab täitma üldkommissjoni abiesimees **K. Tamm**.)

Aruandja **K. Tamm**: kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 8.

§ 8. Kõik tagasiantawad kinniswarad eraldatakse riiklikust maatagawarast riigimaade planeerimise korras ning kantakse eriuksustena kinnistusraamatusse nende omanikkude wõi nende õigusjärglaste nimele ühes wastawa osaga kogu wõõrandatud üksuse peal lasuwatest hüpotekaarwõlgadest. Wõlgade jaotamisel wõlauskujate nõusolekut tarwis ei ole. Wõlgade jaotamine sünnib wastawalt maahindamisel saadud puhaskasu määrale põllutöoministri otsuse järele.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 9. Kinnistustehingud, mis käesolewa seaduse alusel ette wõetakse, wälja arwatud tehingud § 4 ja § 5 põhjal ja § 8 tähendatud õigusjärglaste nimel, on kõigist riigi kasuks wõetawatest maksudest wabastatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): § 9. vastu hääletab meie rühm sellepärast, et siin lähewad riigile kaduma mitte ainult nii kinnistus kui ka tempelmaks, waid isegi need maksud, mis riigil saada tuleksid tõeliste kulude tasuks, nagu krepostiraamatutes wastawa uue lahtri awamise, samuti kreposti akti wäljaandmise eest, kus paberi muretsemine riigile otsekohesid kulusid sünnitab. Ei ole õiglane kui sarnased maksud kõik tahetakse maha kustutada. Asunikkuude kohta wõeti seadusesse nõudmine, mille järgi nad peawad peale kõigi muude maksude ka kinnistust ning tempelmaksu maksuma, mis ostumüügi objekti hinnast terwelt 8% wälja teeb. Selle tõttu ei wõiks § 9. vastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja K. Tamm: Ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 9. poolt on 37 häält, vastu 23, seega on § 9. vastu wõetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

5. Riigikogu K. Tonkman (põl.):
järgmise Austatud Riigikogu liik-
koosoleku med! Tulewal nädalal
küsimus. saaks Riigikogu ainult
ühe koosoleku ära pi-

dada, see on teispäewal, kuna kesknädal on ristipäewa laupäew ja laupäewiti ei ole harilikult Riigikogu koosolekuid peetud. Neljapäew on pühapäew, reedel ei saaks ka Riigikogu koosolekuid pidada, nii et tegelikult saaksime ainult ühe Riigikogu koosoleku tulewal nädalal ära pidada. Sellepärast ei maksaks üldse tulewal nädalal Riigikogu koosolekuid pidada, küll aga wõiksid oma töid lõpetada wastawad komisjonid, kus seaduseelnõusid küllaldaselt. Sellepärast teen ettepaneku Riigikogu koosolekuid tulewal nädalal üldse mitte pidada.

L. Johanson (sd.): Käesolew istungjärk on enam-wähem kindlaks määratud ja see on lühike. Tuleb silmas pidada, kui meie koosolekuid määrame tulewal nädalal, et neid on wõimalik ära pidada teispäewal ja kesknädalal. Neljapäew on ristipäew ja nii wõiksid neljapäew, reede, laupäew ja pühapäew kokku 4 päewa, pühad olla. Ja siis wõiksimme uuesti kokku tulla esmaspäewal. Meie ei wõi aega raisata, sest terve rida tähtsaid seadusi on järke ootamas. Minu ettepanek on täna seda küsimust mitte arutada, waid järgmine koosolek ära pidada harilikul ajal tulewal teispäewal, kell 5 p. l.

Juhataja J. Tõnisson: Panen rkl. Tonkman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 29 häält, vastu 31 häält, seega... (Hüüded: Sedelitega!) (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Tonkman'i ettepanek on saanud poolt 38 häält, vastu 28 häält, erapooletuid 1, — seega on ettepanek vastu wõetud.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku järgmine koosolek ära pidada homme kell 10 hom. ja päewakorda wõtta need punktid, mis täna üle jäid. (W. Linnamägi, krst.: Laupäew on saunapäew ja ei saa koosolekuid pidada.)

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (A. Kärner, sd.: Sedelitega!) (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 24 häält, vastu 38 häält, erapooletuid 1, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Lõpetada! L. Johanson, sd.: Palun enne hääletada.) Palun rahu! Ma ei tee midagi, mis seaduse wastane on. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud lõpetada koosolek.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

